

Id-Dritt, l-Għażla u n-Nomina

Silvio Fizzopardi Dip. BA (Hon's)

Ma kinetx fiergħa l-pronunzja tas-Sacra Romana Rota tas-7 ta' April 1704 meta rreferiet għall-Proto Kollegġjata ta' Santa Liena bħala *Collegiata Admodum Qualificata*, jiġifieri mogħni ja bi drittijiet distinti u darba oħra bħala *Equiparatur Cathedralibus*, čioè ekwivalenti għall-Katidrali.

Dal-fatt jirriżulta mill-kontenut tad-dokumenti li jikkostitwixxu dil-Kolleġġjata li huma msawrin bi klawsoli derogatorji ta' qawwa kbira, u li konsistentement gew ikkonfermati mill-Qrati kemm lokali kif ukoll tas-Sacra Romana Rota u li rrikonoxxew iż-żewġ fundazzjonijiet. Fil-Bolla tiegħu I-Papa Urbanu VIII uža termini mhux komuni b'tali li ma tistax tintiehem mod ieħor. Saħansitra sostna li ma kienx solitu li affarijiet Appostoliċi bħal dawn jiġu konċessi.

Wieħed mid-drittijiet li għandha l-Kolleġġjata Elenjana huwa dak tal-Ġuspatronat Attiv u Passiv.⁽¹⁾ Id-dritt tal-Ġuspatronat attiv imiss *pleno iure* lill-Kapitlu Elenjan u jrid jimxi skont il-Liġi tal-Fundazzjoni u mhux mod iehor.⁽²⁾ Għalhekk kull Membru Kapitulari elett, dak inhar tal-pussess jinrabat b'ġurament pubbliku li bih skruplożamento jaħlef li jiddefendi d-drittijiet u l-privileġgi tal-Kolleġġjata skont kif hemm stabbilit fl-Istatuti tagħha.⁽³⁾

Il-fundatur Dun Filippu Borgia esprima l-volontà tiegħu li kull darba li titbattal b'kwalunkwe mod id-Dinjità tal-Prepositura jew wieħed mill-kanonikati, għandhom jiġu ppreferuti dawk il-persuni skont erba' kategoriji li ġew preciżati mill-fundatur. Ta l-ewwel preferenza lill-konsangwini tiegħu u čioè l-qraba, kemm mill-linja tan-naħha tal-missier u kemm tal-omm, sar-raba' grad. It-tieni fin-nuqqas ta' dawn, dawk kunjomhom Borg, minn Birkirkara biss. It-tielet; fin-nuqqas minn dawn, jidħlu dawk kollha mit-territorju ta' Birkirkara. Ir-raba'; jekk ma jkunx hemm l-anqas minn Birkirkara, jistgħu japplikaw dawk kollha mid-Djoċesi ta' Malta.

Min-naħha l-oħra Dun Perin Borg ta preferenza lill-qraba tiegħu minn ċerta linja, kemm għaż-żewġ dinjitajiet: Kantur u Teżorier u ż-żewġ kanonikati: Penitenzier u Teologu.⁽⁴⁾ Meta matul is-snini, inqalgħu xi intoppi dwar mingħandu d-dritt għall-Prepositura jew xi kanonikat, il-Qrati tas-Sacra Romana Rota u dawk Ċivili ta' Malta, irrikonoxxew ir-rieda tal-Papa Urbanu VIII u l-ligi taž-żewġ fundazzjonijiet.

Jigu pubblikati l-Editti

Għall-fundazzjoni Filippina l-editti għall-għażla ta' Prepostu-Arċipriet jew Kanonku jiġu ppublikati hekk kif imut jew jirriżenja xi membru Kapitolari u ssir l-ġhażla tlett ijiem wara. Skont il-fundazzjoni Perina, l-editti jiġu ppublikati wara d-difna (jekk il-vakanza sseħħ b'mewt) ta' dak li kien fil-pussess tal-kanonikat u l-ġhażla ssir

Del Proposito. Título Tercero. Capítulo Prime.
Efecto y obligación del Proposito.

Y le recordare príncipio: non può trascurarsi en d'ogni proposizione, la
causa, o motivo de la cosa, o de lo efecto, o de lo resultado, o de lo efecto
que propone el sujeto, o en que se muesca nella s'abstencion o negacion.
Tales, si conviene en la causa, en la obligacion, facultad, o modo de
crearla, o en la forma, o modo como sea producida, o en lo efecto
o en el modo en que se debe presentar o proveir. Y todo esto
puedo ser el sujeto y motivo con el quale el juez lo considera,
y mandare que sea examinado y probado, como lo menciono con
yo declaro y presidente que sobre verificación cumplida
de mencionado y el año de cuatro mil

Cat. ms. B. 1. 1. v. 11

Delle numerose che si dicono del Capriccio
di Lazzaro per sollecitare il ministero sovrano per nostra destra
e Comitato non manca di utilità in cosa qualche che gli offre, perch
se ben è vero, e' n'è grande grazia se no nel Capr. & nell'alt
l'officio di Dio, purtroppo come l'op. d'Amore diceva la tua non ci
tenga. Con questo avendo al presente tuo, sarà già scontato questo
le cose e' riguardo del Capriccio.

Capitolo Terzo.
Deb. 1600 che sia il Preparo.
Propos esti. Sono fatti, usati. Cioche e ogni violenza ferente o
injuria nel nostro e nel nostro d'ogni modo e tenor per cui gli altri
non sono proprie d'altre che solo per la Cappella nostra, al servizio
di Dio, e sono a Cappella nostra solamente tenuti, e delle quali
se si versa il loro un anno perduto, non sara onere d'ogni uno de

wara tliet xhur. F'dal-perijodu għall-fundazzjoni Perina biss, il-Kapitlu jaħtar tliet deputati biex jintlaqgħu l-applikazzjonijiet tal-konkorrenti. L-editti jġibu l-firma tal-Kanċillier u l-Preminent bis-sigill tal-Kapitlu u jkunu mwaħħla fejn ikun hemm l-avviżi ħdejn il-bibien ta' barra u dak tal-kor tal-Bażilika⁽⁵⁾ kif ukoll f'dawk il-knejjes ta' parrocċċi li ħargu minn Birkirkara bħal per ċeċempju Hal Balzan, San Ĝiljan u San Ĝwann.

II-Quddiesa Votiva tal-Ispirtu s-Santu

Hekk kif jagħlaq it-terminu ta' żmien stipulat u indikat fl-editti, issir il-quddiesa votiva tal-Ispirtu s-Santu mill-Kanonku li jkun imissu bit-turno.⁽⁶⁾ L-abiti sagri li jintużaw għal din il-quddiesa huma ħumor u l-membri kapitulari l-ohra kollha, inkluz il-Prepostu-Arcipriet, jassistu mill-kor bl-abiti korali,⁽⁷⁾ filwaqt li l-qanpiena l-kbira bi tħaxx il-tokk solemni tagħha thabbar pubblikament li ser issir seduta straordinarja tal-Kapitlu.

Issegwi laqgħa kapitolari

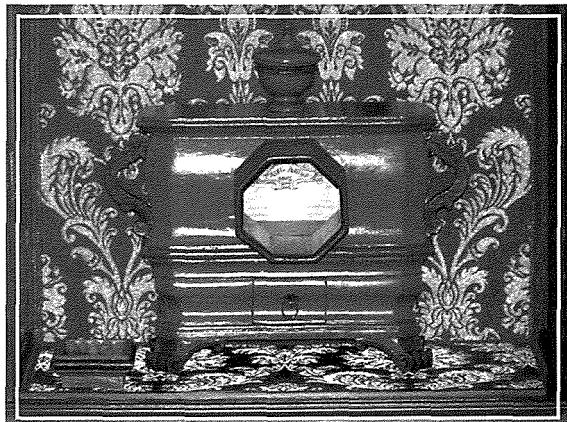
Immedjatamente wara l-quddiesa msemija, ir-Revmu. Kapitlu, bl-abiti korali, iggwidat miċ-ċeremonier, *ordine in verso*,⁽⁸⁾ bil-mazzier quddiem, joħorġu mis-sagristija għall-presbiterju u jitkanta *l-veni creator*. Minnufih il-mazzier, iċ-ċeremonier, u l-membri kapitolari, jibqgħu telgħin fl-Awla Kapitolari⁽⁹⁾ fejn tindaqq il-qanpiena ż-żgħira bhala bidu għas-sessjoni kapitolari u biex joħorġu l-“barranin” kollha. Din hija konswetudni antika ħafna tal-kapitlu tagħna bħall-*extra omnes* tal-laqgħat tal-Papa mal-Kardinali.

II-Kanonci jghaddu għall-għażla u n-nomina

Mal-ftuħ tas-sessjoni l-Kanċillier jiftaħ ir-rikorsi tal-konkorrenti, u wara li jinqraw siltiet mill-Bolla tal-erezzjoni, l-istatut u atti notarili oħra, ir-Revmu. Kapitlu *servatis servandis* jgħaddi għall-għażla permezz ta' vot sigriet permezz tal-boxxlu⁽¹⁰⁾ u jeleggħi lil wieħed minn fost il-konkorrenti skont kif stipulat fid-dokumenti msemija. L-Istatutu tal-Kollegġjata fost diversi affarrijiet li jittrattaw biex jagħtu gwida għal tmexxija tajba, jispecifikaw il-prassi li għandu jsegwi l-Kapitlu meta titbattal il-Prepositura jew xi Kanonikat. Hekk kif ikun magħruf l-elett fost il-konkorrenti, il-Kapitlu jinfurmah bl-għażla tiegħu permezz ta' dokument uffiċċiali ffirmat mill-Kanċillier u l-Preminent. Imbagħad ikun imiss li l-persuna magħżula mill-Kapitlu tmur għand l-awtorità kompetenti sabiex f'erġħi jum l-elett jingħata l-pussess solenni ta' Prepostu-Arcipriet jew Kanonku skont il-każ-

Konklużjoni

Dawn kienu punti saljenti rigward id-drittijiet li tgawdi l-Kollegġjata Elenjana fir-riġward ta' mingħandu d-dritt jottjeni u

I-proceduri li għandu jsegwi l-Kapitlu għall-għażla ta' membru ġdid fi ħdanu. Hemm ġafna aktar x'jingħad imma ppruvajt inżomm fil-qosor bla ma nagħti stampa mhux reali tal-process sħiħ. L-iskop ta' dan l-artiklu kien li nitfa' dawl fuq id-drittijiet tal-Kolleġġjata mwaqqfa b'mod uniku u speċjali (*sui generis*); drittijiet imnaqqxa f'kuntratti sinallagmatici civili, u li jekk ma jiġux esegwiti u onorati jissograw in-nullità tal-fundazzjoni skont ir-rieda u x-xewqat tal-fundaturi kif stabbilit fl-istess kuntratti tal-fundazzjoni. Għaldaqstant aħna fid-dmir li niddefendu dan il-patrimonju mgħoddi lilna u għandna r-responsabbilità li niddefenduh biex ngħadduh lill-Karkariżi ta' warajna.

Noti u Referenzi

Il-kelma *Jus* bil-Latin tfisser dritt filwaqt li *Patronatus* tfisser pussess. Għalhekk il-kelma Ġuuspatronat tfisser il-Pussess tad-Dritt. Allura f'dan il-każ dan id-Dritt iħaddnu l-Kapitlu (Attiv) u l-Poplu ta' Birkirkara (Passiv).

A: "Il-Kapitlu tal-Knisja Kolleġġjata ta' Birkirkara m'għandux dritt imur kontra t-termini tal-Fundazzjoni tal-Kolleġġjata u l-Istatuti tal-istess." Deċiżjoni tal-Qorti Civili ta' Malta – Prim' Awla ikkonfermata bl-Appell fl-26/1/1854 Sac. Felice Borg vs. Sac. Giuseppe Mifsud et.; Għidikant: Antonius Micallef.

B: "Il-Kapitlu (ta' Birkirkara) hu kostrett josserva l-ordinazzjoni tal-Fundatur"; Deċiżjoni Qorti Civili tal-Appell, Malta 15/2/1865 Sac. Don Giuseppe Mifsud vs. Sac. Don Paolo Borg et.

A. L-Istatuti tal-Kolleġġjata tagħna huma l-uniċi li huma kkonfermati mill-Papa nnifsu, Breve huwa digriet tal-Papa.

B. Il-Qrati Civili Maltin tennew diversi drabi "l-istatuti jiffurmaw parti integrali mill-fundazzjoni" (Qorti Appell 1865 (op. cit.); Prim' Awla 4/1/1893 (Dec. 207) Sac. P.P. Charbon vs. Sac. Giuseppe Galea; 29/10/1898 Sac. Borg. Vs. Sac. Cannataci.

Att Notarili; Pietru Pawl Gonzi – 28 ta' Dicembru, 1771.

Il-Kor huwa dik il-parti fil-Bažlika wara l-altar maġġur fejn hemm is-sedja bit-tliet targiet tal-Prepostu (*pro tempore*) u s-sedji tal-Kanonci, u l-kwadru titular ta' Sant'Elена.

Kull Membru Kapitulari jkun imissu jqaddes bir-roster il-Quddiesa Konventwali skont l-intenzjoni tal-Fundaturi.

Il-Prepostu bi privileġġ veskovili huwa eżenti li jqaddes hu personalment il-Quddiesa Konventwali. Imma huwa obbligat jiċċelebra l-Festi Prepositali. F'dawn il-festi l-Kanonci kollha huma obbligati li jipparteċipaw.

L-Abiti Korali li jilbsu l-Kanonci tagħna huma r-rukkett (speci ta' spellizza bil-bizzilla), il-Kappa Manja vjola bl-Ermelin (harir) ahmar u bil-Pelliċċa bajda ghax-Xitwa bil-Kuda ippiegata. Fuq din inqalghu kwestjonijiet kbar fejn oppona bl-akbar qawwa kontra l-Kappa Manja l-Kapitlu tal-Katidral. Imma b'deċiżjoni ta' nhar id-9 ta' Dicembru 1637 l-Imħallef Carillo (Dec. LXXVI – Sacra Rota Romana) ordna li għandu jsir kolloks skont il-Bolla jifigieri li l-Kanonci ta' Birkirkara jilbsu l-Kappa Manja. Il-kanonci jilbsu l-insinjal tas-Salib Pettorali mogħiġi bi Breve u kkonfermat bi Breve iehor bl-ghotja tal-ghoqda quddiem bil-lazz tal-ħarir ta' lewnej isfar u deheb. Dan jintlibes fuq sider il-Kanonci fuq l-abiti korali u s-suttana skont il-każ. Fl-aħħar nett ir-rużetta (ċurkett) b'haġra kkulurita tirrapreżenta r-rabta li l-Kanonku għandu mal-Kolleġġjata.

Meta l-Kanonzi jīmxu *ordine in verso* jfisser li fuq quddiem jīmxi l-Kantur bil-virga, il-Prepostu, id-Dekan, it-Teżorier sal-iż-ġħar Kanonku fl-ordni tal-anzjanità (mhux min huwa l-ikbar fl-eti iżda skont min mill-Kanonci ġie magħżul l-ewwel minn fost shabu). Id-Dinjitarji li huma l-Prepostu, id-Dekan, il-Kantur u t-Teżorier, jieħdu l-preċċedenza fuq l-oħrajn anke jekk gew magħżulin mill-Kapitlu wara l-oħrajn.

L-Awla Kapitulari hija sala kbira fejn jsiru l-laqgħat tal-Kapitlu. Fiha hemm ikkonservati l-Arkivji Kapitulari. F'din l-Awla Kapitulari 'legittimamente imlaqqgħa' jittrattaw diversi punti, mgħarrfa minn qabel. Jekk ikun hemm opinjonijiet differenti u wara diskussjoni kultant twila u mqanqla, tipprevali dik li dwarha jaqblu l-maġġoranza. Il-boxxlu hu għamlu partikolari ta' kaxxa tal-votazzjoni li biha kull Kanonku jista' jesprimi r-rieda tiegħi b'mod trankwill u sigriet. Dan għandu apertura fuq quddiem minn fejn wieħed jista' jdaflha idu biex ikun jista' jitfa' l-biċċa f'diċ-ċorċi, ahmar-affermativ (xellug), abjad-newtrali (fin-nofs) u iswed-negativ (lemin).